

„GABRIELU WYJAŚNIJ TEMU TO WIDZENIE” WIZJA APOKALIPTYCZNA I JEJ WYJAŚNIENIE: STUDIUM STRUKTURY ROZDZIAŁU ÓSMEGO KSIĘGI DANIELA

ks. Cezary Korzec

1. POSTAWIENIE PROBLEMU I METODA

1.1. Problem

Prowadzone od XIX wieku¹ badania nad pismami apokaliptycznymi doprowadziły w ostatnich latach do różnorodnych prób zdefiniowania natury tych dzieł. Obok definicji bardzo ogólnych, skupiających się na wyliczeniu idei² charakterystycznych dla większej lub mniejszej grupy dzieł postrzeganych jako apokaliptyczne (RAD, RUSSELL, KOCH, RAVASI), pojawiają się też takie, które identyfikują niektóre elementy formalne (COLLINS, KOCH).

Te ostatnie badania doprowadziły do zidentyfikowania przynajmniej dwóch podgatunków: *sprawozdanie wizji i podróży do nieba*, które są obecne w większości dzieł uważanych za apokaliptyczne³. Jednocześnie zrodziła się konieczność, przynajmniej w odniesieniu do *sprawozdań wizji*, określenia relacji między *wizjami* w pismach apokaliptycznych, a znanymi nam z pism prorockich. Do chwili obecnej wydaje się, że tym problemem w sposób bezpośredni zajęli się dwaj badacze: Klaus Koch⁴ i Susan Niditch⁵

---

¹ Jak punkt zwrotny uważa się dzieło LÜCKE, F., *Versuch einer vollständigen Einleitung in die Offenbarung Johannis und in die gesamte apokalypische Litteratur*, Bonn 1832.

² Wśród cech charakterystycznych tego gatunku wymienia się najczęściej: charakter pseudonimiczny dzieł, eschatologię, dualizm, język symboliczny i naukę o aniołach.

³ Por. KOCH, K., „Vom profetischen zum apokalyptischen Visionsbericht”, w HELMHOLM, D., *Apocalypticism in the Mediterranean World and the Near East. Proceedings of the International Colloquium on Apocalypticism. Uppsala, August 12-17, 1979*, Mohr: Tübingen 1989, 413-414.

⁴ KOCH, K., „Vom profetischen zum apokalyptischen Visionsbericht”, 413-446.

1.1.1. Artykuł Kocha jest pisemnym zapisem wykładu przedstawionego podczas kongresu w Uppsali⁶ Autor do przeprowadzenia swoich tez (por. s. 414): 1) o pochodzeniu *apokaliptycznych sprawozdań wizji* od *wizji prorockich* i 2) o zależności obu rodzaju *sprawozdań* od poglądu na relacje między Bogiem i ludźmi, wybiera wizję z ósmego rozdziału księgi Daniela.

Analiza synchroniczna wizji prowadzi do ustalenia jej czteroczęściowej struktury (416): wprowadzenie 1 – 2a⁷; wizja („Schauung”) 2b – 14; wyjaśnienie („Deutung”) 15 – 26a; zakończenie 26b – 27. Analiza kończy się stwierdzeniem, że *überraschenderweise der Detungsteil nicht so stark durchgeformt ist wie die Schauung*. To przekonanie staje się punktem wyjścia do przeprowadzania dalszych badań, lecz tym razem metodą diachroniczną (421-427).

Przeprowadzone badania historyczno-literackich pozwalają stwierdzić, że *das Kapitel mit überlieferten Stoffen randvoll angefüllt ist*. Studium porównawcze przeprowadzone na dwóch innych tekstach: *Am 7,1-3* i *Ap 6,7nn* dokumentuje przechowanie się wzoru podstawowego *sprawozdania wizji* nie tylko w czasie, ale też w różnej szacie językowej, a więc i kulturowej: hebrajskiej, aramejskiej i greckiej (427). Różnice, które się pojawiają, mają swoje źródło w odmiennym *Sitz im Leben* (428-429) wizji prorockich i apokaliptycznych. W tym wypadku podstawowa różnica zdaje się dotyczyć obecności w wizjach apokaliptycznych tzw. wyjaśnienia (*Deutung*). Potrzeba tego elementu w strukturze wizji apokaliptycznej tłumaczy się obecnością języka symbolicznego i jego strukturą wewnętrzną, która jest metaforyczna (430-440), podczas gdy symbolika proroków jest realistyczna: *Schaut Amos Heuschrecken, die vom Ende der Welt aufbrechen und sieht er dort eine geheimnisvolle Gestalt, die sich bildet, dann ist das für ihn Realität* (428)... *In apokalyptische Visionen treten dagegen Symbole hervor, deren Refenzbezug dunkel bleibt und erst ausdrücklich gemacht werden muß* (429).

1.1.2. Dzieło Susan Nidicht jest rozprawą doktorską przedstawioną na Wydziale Języków i Kultury Bliskowschodniej Uniwersytetu Harvardzkiego. Broniona teza, która jako materiał badawczy obejmuje

---

⁵ NIDITCH, S., *The Symbolic Vision Form in Biblical Tradition*, Scholars Press: Chico 1979.

⁶ Znaczący jest fakt, że akta tego kongresu HELLHOLM, D. (wyd.), *Apocalypticism in the Mediterranean World and the Near East. Proceedings of the International Colloquium on Apocalypticism. Uppsala, August 12-17, 1979* doczekały się dwukrotnego wydania 1983¹ i 1989²

⁷ Autor artykułu numerację wersetów zaczerpnął z dzieła HASSELBERGER, B., *Hoffnung in der Bedrängnis. Eine formkritische Untersuchung zu Dan 8 und 10-12*, St Ottilien 1977. W artykule przyjęto numerację wersetów za BT.

niektóre wizje *Am, Jer, Za, Dn*, dokumentuje obecność stałego schematu literackiego i pewnej ilości cech o charakterze literackim, które to tłumaczą się poprzez istnienie *question/answer divinatory pattern in the Near East* (18). Jednym z ważniejszych aspektów pracy jest badanie relacji zachodzących między formą literacką i historią. Proces rozwoju i dojrzewania formy literackiej, jaką jest *wizja symboliczna*, jest dokumentowany na trzech poziomach: 1) języka: na tym poziomie ujawnia się przejście od stylu ekonomiczno-retorycznego do typowej narracji (244-245); 2) zastosowanej symboliki: przejście od zwyczajnych codziennych przedmiotów do kompleksowych, złożonych obrazów rzeczy i wydarzeń (247); 3) obecności *question/answer divinatory pattern*: przejście od prostego dialogu pytanie – odpowiedź do rozbudowanych scen dramatycznych (246-247).

1.1.3. Oba dzieła obejmują swoim planem badań ten sam tekst *Dn 8*. Praktycznie metoda zastosowana jest ta sama: studium diachroniczne i historyczno-literackie. Obaj naukowcy identyfikują wizje prorockie jako wzorzec literacki dla wizji w *Dn 8*. W tłumaczeniu elementów symbolicznych dochodzą do tych samych wniosków; i tak np.: kozioł przedstawia Aleksandra Wielkiego, a mały róg to Antioch Epifanes (KOCH 421.422; NIDITCH 227). W tłumaczeniu innych elementów wizji odwołują się praktycznie do tych samych tekstów Starego Testamentu, cytują: *Iz 14,13; Jl 5,14* (KOCH 421.422; NIDITCH 228.229) i tego samego środowiska kulturowego: np. literatury astrologicznej Bliskiego Wschodu⁸ (KOCH 421; NIDITCH 227).

1.1.4. Co jest natomiast zaskakujące: oboje w pewnym momencie swoich badań tracą z oczu fakt, że autentyczne wyjaśnienie wizji już jest dane w samym rozdziale ósmym. Oboje rozpoznają w strukturze wizji tę jej część nazywaną *wyjaśnieniem* (KOCH *Deutung* 419; NIDITCH *Interpretation* 222), ale żadne nie wyciąga z tego praktycznych wniosków dla egzegezy później prowadzonej. W miejsce badań nad stosunkiem „wizji” (*Schauung; Vision*) do „wyjaśnienia” znajdujemy długie akapity poświęcone badaniom historyczno-literackim.

Jedynie Koch zdaje się usprawiedliwiać porzucenie badań synchronicznych nad wizją rozdziału ósmego faktem, że „für den zweiten Teil (tj. „wyjaśnienia”) verfügt der Autor offenbar nicht über ein so geprägtes Sprachmuster wie für ersten (t.j. „wizji”)” Wydaje się, że pytanie, które następuje: „Spielt hier die Gattungsgeschichte eine Rolle?” (420-

---

⁸ Pierwszym, który zaproponował takie wyjaśnienie powiązania między wizjami zwierząt i królestwami, które one przedstawiają, jest CUMONT, F., „La plus ancienne géographie astrologique”, *Klio* 9(1909) 263-273.

421), może znaleźć tylko jedną pozytywną odpowiedź, skoro wcześniej autor wspomina istnienie jakiegoś „Sprachmuster” W poszukiwaniu takiego „Sprachmuster” Koch odwoła się praktycznie do fenomenu zbadanego przez Niditch. Opisany przez nią „question/answer divinatory pattern” pokrywa się z „himmlisch-irdisches Zwiegespräch”, studiowanym przez Kocha (425-427).

W tym miejscu musimy na chwilę pozostawić badania Kocha i Niditch, aby rzucić okiem na sam tekst i precyzyjnie umieścić w nim wskazany wyżej *question/answer divinatory pattern*. W tekście przejście od wizją do audycją następuje w wersecie 13 (por. KOCH 418; NIDITCH 232): *I usłyszałem, że jeden ze świętych mówił, a drugi święty zapytał tego, który mówił: (...)*” Wydaje się, że *question/answer divinatory pattern* rozciąga się aż do wersetu 27, gdzie powraca się do sprawozdania⁹

Kiedy jednak porównamy wyniki tej powierzchownej obserwacji ze strukturą rozdziału zaproponowaną przez Kocha i Niditch¹⁰, stwierdzimy ze zdumieniem, że żadna z nich nie uwzględnia obecności takiego gatunku. Zachodzi więc pytanie, według jakich kryteriów została zidentyfikowana obecność *question/answer divinatory pattern* albo *himmlisch-irdisches Zwiegespräch Sprachmuster*? Jaka jest relacja między obecnością pewnych (pod-)gatunków literackich w tekście a strukturą samego tekstu?

Aplikując powyższe pytanie do konkretnego przypadku, jakim jest rozdział ósmy księgi Daniela, pytamy się, czy są w samym tekście jakieś jasne znaki, sygnały o charakterze literackim, poza tymi typu treściowego, które pomogłyby zidentyfikować jego strukturę? Jak wpływa zidentyfikowanie takiej struktury na egzegezę tekstu?

---

⁹ Zobacz NIDITCH, S., *The Symbolic Vision*, 232, gdzie autorka wskazuje na dwa terminy: „dokąd” (*Dn 8,13*) i „temu” (*w.16*), które należą do cech charakterystycznych omawianego przez nią wzorca literackiego. Ale nie uświadamia sobie, że oba terminy w *Dn 8*, znajdują się w dwóch różnych częściach tej samej wizji.

¹⁰ Propozycję Kocha odnośnie do struktury wizji przedstawiliśmy powyżej. Niditch natomiast proponuje następującą strukturę:

8,1	Date-line
8,1-3	Indication of dream/vision
8,3-14	Description
8,15	Seer's request for interpretation
8,16-26	Answer of interpreter
8,26	Charge to seer
8,27	Fear/sickness of seer

1.2. Metoda

Na kolejnych stronach tego artykułu proponujemy aplikację jednego z wielu kroków koniecznych do przeprowadzenia egzegezy jakiegokolwiek tekstu, a zwłaszcza tekstu biblijnego. Nie będzie nas interesowała jego przeszłość, chcemy go badać takim, jakim się jawi naszym oczom dzisiaj. Uważamy, że tekst, który mamy przed sobą, jest w pełni zamierzoną przez autora kompozycją. I tak jak kompozycja muzyczna, która mimo tego, że składa się z wielu nut, rozpisanych na wiele różnych instrumentów, tworzy jedną współbrzmiącą całość, tak samo tekst, mimo różnych elementów, które go współtworzą, jest przecież harmonijną jednością.

„Operacja”, którą pragniemy przeprowadzić na rozdziale ósmy, nazywa się *analizą retoryczną*¹¹ i ma na celu studium tekstu w aspekcie jego kompozycji. Badając różnego rodzaju elementy literackie: słownictwo, morfologię, syntaksę, pragniemy ustalić, jak skomponowany jest tekst na różnych poziomach tej kompozycji. Tego rodzaju elementy będziemy nazywali znakami.

Z jednej strony ograniczony charakter tego artykułu, a potem chęć skupienia uwagi na tym, co wielu badaczy nazywa „wyjaśnieniem”, powodują, że ograniczymy się wyłącznie do przedstawienia tekstu na najwyższych poziomach jego organizacji, tj. *sekwencjach* i *perykopach*¹² (zobacz drugi rozdział tego artykułu). Raz zidentyfikowana kompozycja stanie się przedmiotem refleksji, która jednocześnie jest interpretacją. Tego rodzaju refleksja będzie miała charakter syntezy, która zamknie nasze studium (zobacz rozdział trzeci).

---

¹¹ W tym momencie wydaje się konieczne, ze względu na ograniczony charakter tego artykułu, odesłanie czytelnika do następujących pozycji: MEYNET, R., *L'anlyse rhétorique*, Cerf: Paris 1989 (zobacz także wydanie włoskie 1992 i angielskie 1999 tej samej pozycji); tego samego autora MEYNET, R., «*E ora scrivete per voi questo canto*». *Introduzione pratica all'analisi retorica*, Roma: Edizioni Dehoniane 1996. W języku polskim tego samego autora, zobacz: *Wprowadzenie do hebrajskiej retoryki biblijnej*, WAM: Kraków 2001.

¹² Odnośnie do terminologii z zakresu analizy retorycznej oparliśmy się na: MEYNET, R., *Czyta-
liście św. Łukasza? Przewodnik, który prowadzi do spotkania*, WAM: Kraków 1998, 261.

2. STUDIUM KOMPOZYCJI ROZDZIAŁU ÓSMEGO: ANALIZA

2.1. Początek i koniec sekwencji

Rozpoczynamy naszą analizę od operacji, która pomoże nam zidentyfikować początek i koniec interesującego nas tekstu. Należy w tym miejscu podkreślić, że interesują nas znaki o charakterze literackim, które pozwolą odróżnić koniec jednego tekstu od drugiego.

2.1.1. Takim znakiem, który wydaje się sygnalizować rozpoczęcie nowej jednostki literackiej, jest zmiana języka między rozdziałem siódmym, napisanym w języku aramejskim, a ósmym księgi Daniela, napisany w języku hebrajskim. Ten znak znajduje potwierdzenie w obecności formuły wprowadzającej¹³ w 8,1: *W trzecim roku panowania króla Baltazara*, właściwej dla całej księgi Daniela¹⁴

2.1.2. Tego samego rodzaju znak odnajdujemy w pierwszym wersecie rozdziałów dziewiątego: *W pierwszym roku Dariusza...* i jest on kryterium zewnętrznym określającym początek nowej jednostki literackiej i jednocześnie koniec interesującego nas tekstu. Przytoczone powyżej znaki mają charakter zewnętrzny. Uważna lektura tekstu nakazuje dołączyć do nich następujące sygnały określające początek i koniec interesującej nas jednostki literackiej i mające charakter wewnętrzny.

Otóż w *w.1* i 27 odnajdujemy identyczne wyrażenie: *ja Daniel*, które mają charakter emfaticzny¹⁵ Wydaje się, że jako znak kompozycji, ze względu na charakter emfaticzny terminu¹⁶, należy przyjąć powtórzenie terminu *król* w *w.1* i 27.

Obecność zmasowana morfemów¹⁷, które wskazują na pierwszą osobę liczby pojedynczej w obu wersetach, musi też być uważana jako wskazówka o charakterze kompozycyjnym.

---

¹³ Por. KOCH, „Vom profetischen zum apokalyptischen Visionsbericht”, 416.

¹⁴ *Dan 1,1; 2,1; 7,1; 9,1; 10,1.*

¹⁵ Niestety, tłumaczenie BT nie oddaje charakteru emfaticznego hebrajskiego **אָנִי דָנִיֵּאל** w 8,27.

¹⁶ Wydaje się, że obecność terminu **הַמֶּלֶךְ** nie należy do formuły wprowadzającej por. *1,1; 2,1; 7,1; 9,1; 10,1*, tylko *w.8,1* Baltazar jest wspomniany jako *ten król* choć chwilę wcześniej była jasno wspomniane jego królestwo.

¹⁷ Dla języka hebrajskiego takim morfemem jest litera *alef* i *jod*. Por. np. serię czasowników i przyimków w *w.1* **חֲזוֹן נִרְאָה אֵלַי אָנִי דָנִיֵּאל אַחֲרַי הַנִּרְאָה אֵלַי**
i *w.27* **וְאֲנִי דָנִיֵּאל נְהִיִּיתִי וְנַחֲלִיתִי יָמִים**

2.2. Podział na dwie podsekwencje

Wyrażenie *ja Daniel* odnajdujemy także w w.15. Zachodzi więc pytanie: jaki jest jego walor dla całości kompozycji? Rzut oka na otaczający kontekst pozwala stwierdzić, że to wyrażenie występuje w towarzystwie dwóch innych, ważnych dla całości tekstu wyrażen i terminów: *w moim patrzeniu*¹⁸ i *wizja*¹⁹

Wydaje się, że te znaki są wystarczające do stwierdzenia obecności w w.15 początku jakiejś jednostki literackiej, której poziom będzie można określić tylko dzięki dalszym badaniom, przede wszystkim o naturze leksykalnej.

2.2.1. Analiza leksykalna rozdziału ósmego pozwala uwypuklić pewne prawidłowości. W tekście stwierdzamy obecność pewnych terminów, które wracają stosunkowo często: *baran*, *koziół*, *róg*. Dla tych terminów można wyznaczyć dwa paralelne bloki, które się rozciągają od w.3 do w.9 i od w.20 do w.22. W tych blokach ich obecność jest szczególnie częsta. Jednocześnie nawet powierzchowna lektura nakazuje rozszerzyć te bloki aż do w.12 i do w.25 – jako treściowo związanych z powyższymi terminami²⁰

Poza wspomnianymi wyżej powtórzeniami wyrażen i terminów zachodzi jeszcze inne powtórzenie, które odnosi się do wyrażenia bardzo charakterystycznego. W w.14 i 26 wracają dwa terminy, które, wzięte razem, tworzą pewnego rodzaju wyrażenie stereotypowe i figurę stylistyczną znaną jako meryzm²¹: *wieczór poranek*²².

2.2.2. Spróbujmy się w tym momencie zatrzymać, aby podsumować rezultaty naszych poszukiwań. W tym też momencie musimy wprowadzić niektóre pojęcia techniczne, właściwe dla analizy retorycznej.

---

¹⁸ וַיְהִי בְּרֵאֲתֵי. Uważamy, że wyrażenie ma ważne znaczenie dla kompozycyjny i dlatego należy je zachować w w.2; por. KOCH, „Vom profetischen zum apokalyptischen Visionsbericht”, 416.

Przeciwnie natomiast Niditch, która uważa, że wyrażenie jest „a conflation of two variant readings” i je pomija, por. *The Symbolic Vision*, 218.

¹⁹ W księdze Daniela termin *וַיִּרְוֶה* jest obecny 11 razy, z czego sześć razy przypada na rozdział ósmy. W toku dalszych analiz zobaczymy, że termin zajmuje zawsze skrajne pozycje w obu sekwencjach rozdziału ósmego: na początku pierwszej ww. 1.2 i jej końcu w.13.; na początku drugiej w.15.17 i jej końcu w.26.

²⁰ Te trzy terminy występują w związkach syntaktycznych z innymi terminami, np. *עֶמֶד* 8,3.4.6.7.22.23.25; *גֵּרֶל* 8,4.8.9.10.11.25 W szczególny sposób ten ostatni termin wydaje się związany z figurami symbolicznymi zwierząt.

²¹ Por. SCHÖKEL, L.A., *Manuale di poetica ebraica*, Brescia 1989, 105-107.

²² Wyrażenie *בֶּקֶר עֶרֶב* jest charakterystyczne dla opowiadania o stworzeniu, gdzie wyraża ideę dnia; por *Rdz 1,5.8.13.19.23.31*

I tak całość tekstu, którą zidentyfikowaliśmy między w.8,1 a 8,27, będziemy nazywać *sekwencją*²³ W w.15 tej sekwencji zidentyfikowaliśmy obecność elementów, które wskazywałyby na pewny (pod-)podział.

Naturę tego (pod-)podziału należy wyjaśnić, biorąc pod uwagę fakt, że w obu częściach, tj. między ww.1-14 i ww.15-27, praktycznie zachodzi to samo słownictwo. To wskazywałoby, że nie mamy do czynienia w w.15 z początkiem całkiem nowej jednostki kompozycji. Wprost przeciwnie obfita obecność powtórzeń wskazuje, że mamy do czynienia z pewnego rodzaju podpodziałem, który będziemy określać jako *podsekwencję*²⁴ W tym momencie przejdziemy do analizy kompozycji poszczególnych podsekwencji.

2.3. Kompozycja podsekwencji i ich paralelizm

Terminologia używana wskazuje, że obie jednostki, podsekwencje, w jednakowy sposób uczestniczą w kompozycji całości. To stwierdzenie może być tylko w pełni zrozumiane wówczas, gdy analizując kompozycję każdej z nich, stwierdzimy, że podobieństwa rozciągają się nie tylko na poszczególne terminy, ale też na całe kompleksy tekstowe.

2.3.1. Pierwsza podsekwencja rozciąga się od w.1 do 14 i nawet powierzchowna lektura pozwala zidentyfikować zachodzące w niej pewne prawidłowości, które staną się dla nas punktem wyjścia do dalszej analizy kompozycji.

2.3.1.1. Zwraca uwagę fakt, że praktycznie w całej podsekwencji są obecne morfemy, litera *alef*, wskazujące na pierwszą osobą liczby pojedynczej czasowników²⁵ Podczas gdy werset ww.2 i 3 zachowuje ich dwa, to w w.13 mamy jeden takowy morfem. Ważność tej wskazówki podkreśla fakt, że czasowniki zachowujące te morfemy pełnią ważną rolę w narracji²⁶ Dzięki nim rozwija się akcja: Daniel podnosi oczy i patrzy w wizji (w.2), widzi barana (w.3) i stara się usłyszeć świętego, który mówi (w.13). Studium leksykograficzne uwydatnia też, że wokół tych trzech terminów organizują się pewne bloki terminów.

---

²³ Na temat *sekwencji* i innych jednostek kompozycji jakiegoś tekstu, zobacz słownik, który stanowi integralną część dzieła RONALDA MEYNET, *L'analisi retorica*, Brescia 1992, 273-275.

²⁴ Por. MEYNET, *L'analisi retorica*, 206

²⁵ Por. ww. 2.3.

²⁶ Szczegółowo tym problemem zajął się NICCACCI, A., *Sintassi del verbo ebraico nella prosa biblica classica*, Franciscan Printing Press: Jerusalem 1986.

I tak w *ww.1.2* wielokrotnie powracają terminy uformowane z koźrza widzieć²⁷, które są w związku syntaktycznym z terminem wizja²⁸. Kolejny termin: *patrzyłem*, który występuje w *w.3* otwiera cały blok terminów związanych z symboliką: barana, kozła i rogu. Ostatni termin: *staralem się usłyszeć*²⁹ występuje z grupą terminów odnoszących się do świętości³⁰

2.3.1.2. W tym momencie, opierając się na tych sygnałach literackich, pragniemy zaproponować następującą kompozycję pierwszej podsekwencji. Jest ona skomponowana z trzech *perykop*. Pierwsza perykopa obejmuje *ww.1.2*, druga *ww.3-12*, trzecia *ww.13-14*.

2.3.2. Druga podsekwencja ujawnia podczas lektury pewne prawidłowości, które mają charakter leksykalny i syntaktyczny.

2.3.2.1. I tak, z punktu widzenia leksykalnego, od samego początku *w.15* wraca słownictwo związane z rdzeniem *widzieć*³¹ i związany z nim termin *wizja*³²

Wraz z tymi terminami jest związana pewna prawidłowość o charakterze syntaktycznym. Otóż wersety *17.19.26* są jedynymi w całym rozdziale ósmym, w których występuje termin ׀, wprowadzający zdania złożone.

Wcześniej już sygnalizowana obecność bloku słownictwa związanego z symbolami: barana, kozła i rogu w *ww.20-25* pozwala na określenie następującej kompozycji tej podsekwencji.

2.3.2.2. Jest ona skomponowana z trzech perykop, które mają następujący zasięg; pierwsza perykopa *ww.15-19*, druga perykopa *ww.20-25*, trzecia perykopa *ww.26-27*.

2.3.3. Powyższa operacja, która doprowadziła nas do odczytania kompozycji rozdziału ósmego, może też być przedstawiona graficznie przy pomocy tzw. przepisania tekstu. W tego typu przepisaniu chodzi o graficzne uwypuklenie elementów konstytutywnych dla kompozycji danego tekstu (zob. aneks).

I tak wszystkie terminy wyeksponowane przez pogrubienie mają znaczenie dla kompozycji. Terminy zaznaczone *kursywą* odnoszą się do

---

²⁷ Rdzeń ׀ występuje tu pięć razy.

²⁸ Termin ׀ występuje trzy razy.

²⁹ Uważamy, że *cohortativo* ׀ należy zachować w tłumaczeniu. Podobny sens ma wyrażenie ׀ (w.5), które oddaje pewne napięcie i wysiłek w zrozumieniu treści wizji. Z pewnością nie należy też pomijać waloru kompozycyjnego *cohortativo* wobec występowania tego samego terminu ׀ w w. 16; por. KOCH, „Vom profetischen zum apokalyptischen Visionsbericht”, 416.

³⁰ Rdzeń ׀ powróci cztery razy w *ww.13.14*.

³¹ Rdzeń ׀ występuje trzy razy w *ww.15-16* i następne dwa razy w *ww.26-27*.

³² Termin ׀ występuje trzy razy; por. *ww.15.17.26*.

identyfikacji poszczególnych perykop i ich symetrii wzajemnych; te ostatnie przedstawimy za chwilę. Terminy wyeksponowane charakterem **Arial Black** zostały omówione w rozdziale 2.1. i wskazują na punkty, w których sekwencja osiąga swoje granice.

Pogrubione zostały terminy, które w pierwszej podsekwencji pełnią funkcję znaków wskazujących na rozpoczęcie nowej perykopy (por. roz. 2.3.1.1.).

2.3.4. Interpretując przepisany tekst, możemy dokonać następnej operacji charakterystycznej dla analizy retorycznej, tj. ustalić jego figurę retoryczną albo innymi słowy określić symetrie, jakie zachodzą między poszczególnymi elementami kompozycji. W tekście mogą zachodzić następującego rodzaju symetrie: koncentryczna A,B,B',A'; chiastyczna A,B,C,B',A'; albo może to być prosty paralelizm A,B,A',B'³³

Znaki, które posłużyły nam do ustalenia kompozycji, staną się pomocnym narzędziem do ustalenia jego figury retorycznej. Rzut oka na przepisany tekst pozwala zobaczyć następujące prawidłowości zachodzące między perykopami podsekwencji.

Poprzednie badania pozwoliły nam stwierdzić, że pierwsze perykopy obu podsekwencji zawierają znaczną część słownictwa związanego z *wizją* i *widzeniem* i powtarzają zachowują te same wyrażenia. W tym momencie musimy odnotować przynajmniej dwa inne elementy, które są charakterystyczne dla tych dwóch perykop. Otóż są to jedyne perykopy, gdzie zachodzą nazwy i imiona własne, poza imieniem Daniela. I tak w *ww.1.2* mamy nazwy geograficzne: Elam, Susa, Ulaj i imię króla Baltazara, podczas gdy w *ww. 15-19* zostanie powtórzone imię Daniela i nazwa rzeki Ulaj. Z imienia też znamy tłumacza wizji, jest nim Gabriel.

Nie ma też wątpliwości co do tego, że tego samego typu, tj. leksykalnego, są podobieństwa, które zachodzą między drugą perykopą pierwszej i drugiej podsekwencji (por. 2.3.1.1 i 2.3.2.1).

Dla ustalenia relacji łączącej perykopy zamykające poszczególne podsekwencje musimy też się odwołać do obserwacji natury leksykalnej. Już odnotowaliśmy obecność wyrażenia *wieczór poranek* w *ww.13.26*. W

---

³³ Przedstawionej wyżej propozycje nie wyczerpują całego bogactwa możliwości, związane jest to przede wszystkim z poziomem organizacji tekstu. Im poziom organizacji wyższy, tym możliwość kompozycji jest bogatsza. Na poziomie segmentu najniższy poziom organizacji retorycznej tekstu, praktycznie powyższe trzy figury zachodzą w sposób czysty. Por. MEYNET, *L'analisi retorica*, 161nn.

tym momencie warto zwrócić uwagę na obecność w obu perykopach terminu *zniszczyć*³⁴ Wydaje się, że ta zbieżność nie jest przypadkowa.

Zbierając razem co zostało przedstawione, proponujemy w następujący sposób opisać figurę retoryczną naszej sekwencji: A,B,C,A',B',C' Jest to typowy paralelizm, w którym każdej perykopie pierwszej podsekwencji odpowiada perykopa drugiej. Raz ustalona i opisana kompozycja stanowić będzie narzędzie w interpretacji całości tekstu.

2.4. Różnice między perykopami i rozwój literacki figur

Wykorzystując paralelizm odkryty w toku studium kompozycji, uświadomiamy sobie, że podobieństwa odkryte, co więcej dosłowne powtórzenia, są niejako zaproszeniem do uświadomienia sobie także różnic istniejących między poszczególnymi perykopami, które są paralelne.

2.4.1. I tak „wizja” i akt „patrzenia”, które wielokrotnie zachodzą w perykopie A i znajdują się w pewnych stałych wzajemnych związkach syntaktycznych; w perykopie A' ta sama „wizja” wchodzi w nową relację syntaktyczną z terminami, które pochodzą z pola semantycznego *mądrości*³⁵ I tak *wizja* staje się przedmiotem interpretacji i zrozumienia, co więcej w tej formie jest *widzeniem*³⁶ Wizja przestaje być wydarzeniem mającym swoją czasoprzestrzeń, usytuowane w okresie panowania króla Baltazara (*ww.1-2*), lecz jest wydarzeniem związanym z przyszłością, jak na to wskazują terminy w zdaniach podrzędnych (zob. *ww. 17.19*).

Charakterystyczne dla perykopy A nagromadzenie terminów, które są imionami własnymi, jest potwierdzone w perykopie A' i rozszerzone o nowe imię Gabriela, które tu pojawia się pierwszy raz.

2.4.2. W perykopach B i B' uderza powtórzenie terminów związanych z symbolami zwierzęcymi. Szczególnie charakterystyczne jest jed-

---

³⁴ Rdzeń **שׁמַח** występuje prawie 200 razy i obejmuje dość szerokie pole semantyczne od materialnego zniszczenia aż po stan wewnętrzny człowieka. Praktycznie ta rozpiętość jest obecna w naszym tekście. W *w.13* rdzeń wyraża zdolność materialnego zniszczenia a w *w.27* odnosi się do stanu wewnętrznego Daniela. Z tego też powodu w tłumaczeniu w *w.27* zachowaliśmy słowo *zniszczyć*.

³⁵ Zob. *ww. 15.16.17*, w których trzykrotnie powraca rdzeń **בִּין** i *w.19*, w którym pojawia się rdzeń **יָדַע**.

³⁶ W tym momencie możemy to tylko zaznaczyć, ale kluczowe dla interpretacji drugiej podsekwencji wydaje się zrozumienie znaczenia terminu **פְּרִיאָה**, który pojawia się cztery razy w tej podsekwencji w różnych pozycjach semantycznych i jego relacja do terminu **וּזְוִן**.

nak w ich kontekście nagromadzenie terminów *król* i *powstać*³⁷ W tym ostatnim wypadku różnica między perykopami nie zachodzi na poziomie występowania poszczególnych terminów, lecz także na przypisaniu nowego znaczenia terminom już znanym poprzez stworzenie nowych więzi syntaktycznych³⁸

2.4.3. Podobieństwa zachodzące między perykopą C i C' są o wiele mniej widoczne niż w poprzednich przypadkach. Może to być zależne od charakteru konkludującego tej perykopy. Nie mniej i tu, obok powtórzeń już sygnalizowanych, spotykamy cały kompleks terminów nowych, które znajdują się w związkach syntaktycznych z terminami powtórzonymi.

I tak zamiast liczebnika 2300 mamy termin *widzenie*, który opisuje wyrażenie *wieczór i poranek*³⁹ Co więcej, na końcu tego samego wersetu 26. pojawia się termin *prawda*, który poprzez powiązania syntaktyczne⁴⁰ znajduje się w silnym związku z tym samym wyrażeniem.

Już sygnalizowaliśmy, powtórzenie terminu *zniszczyć*, ale i tu, jak w wypadku terminu *powstać* mamy całkowicie nowy związek syntaktyczny, w którym termin otrzymuje nowe znaczenie⁴¹

3. STUDIUM KOMPOZYCJI:

PRÓBA SYNTEZY I WNIOSKI HERMENEUTYCZNE

3.1. Synteza

Syntetyzując nasze poszukiwania, trzeba zauważyć, że różnice za-sygnalizowane między paralelnymi perykopami mają charakter leksykalny, syntaktyczny i semantyczny. Każda próba interpretacji powinna uwzględnić tę charakterystykę.

Poszukując zaś jakiejś całościowej interpretacji zjawisk, zanotowanych: dwuczęściowej kompozycji, powtórzeń terminów i różnic na poziomie leksy-

---

³⁷ Rdzeń **עמר** zachodzi 4 razy w tej perykopie. Ale jego siła retoryczna leży w fakcie, że znajduje się w całkowicie nowym polu semantycznym, w którym jest związany z terminem „król” Porównaj użycie tego terminu w innych perykopach: *ww. 3.4.6.7. 15.17.18.*

³⁸ Są to w przeważającej części zdania nominalne. Por. KOCH, „Vom profetischen zum apokalyptischen Visionsbericht”, 418, gdzie autor podkreśla ogromne znaczenie tego typu zdań dla pierwszej podsekwencji. Nie zauważa jednak, jak tego rodzaju zdania są ważne dla drugiej podsekwencji.

³⁹ W tym wypadku zachodzi *status costructus*.

⁴⁰ Jest to typowa konstrukcja nominalna.

⁴¹ Te nowe znaczenie można oddać poprzez słowo „poruszenie”

kalnym, morfologicznym, syntaktycznym i semantycznym, w perykopach paralelnych musimy się odwołać do zjawiska *rozwoju literackiego*⁴² wewnątrz poszczególnych paralelnych perykop.

W rzeczywistości terminy powtarzające się w paralelnych perykopach muszą być interpretowane w świetle określających je terminów z jednej, jak i drugiej podsekwencji; i tak: baran bodący ku zachodowi północy i południu, pan rogów jest królem Medii i Persji⁴³

Temu procesowi interpretacji, w którym jest wzięty pod uwagę cały rozwój literacki poszczególnych terminów, zadedykowaliśmy ten rozdział określany syntezą. Synteza, którą pragniemy teraz przedstawić, będzie wpływać z rezultatów badań prowadzonych nad kompozycją rozdziału ósmego.

Nie jest ona tylko jakimś uogólnieniem danych z poprzedniego rozdziału. Wprost przeciwne, dane, które są rezultatem prowadzonych poszukiwań, będą nas prowadzić w tej operacji.

Jesteśmy też świadomi, że ograniczony charakter tego artykułu nie pozwala przedstawić wszystkich możliwych aplikacji poczynionej analizy. Dlatego też skupimy się na tym aspekcie, który może stać się pomocnym narzędziem, aby dać „ciało” rozważaniom typu hermeneutycznego, co spróbujemy przedstawić na zakończenie tej syntezy (zobacz roz. 3.2.).

3.1.1. W perykopach A i A' zarysowuje się pewien system relacji sygnalizowany przez związki syntaktyczne; jest widzący, jest wizja i akt widzenia. Sama wizja jest umiejscowiona w środowisku bardzo znaczącym, jakim jest czas i miejsce fikcyjnego króla Baltazara. Ale wizja rozgrywająca się w środowisku określonym przez terminy *król* i *królestwo* jest przesłaniem, które przekracza to środowisko w jego wymiarze czasowym i przestrzennym. Zrozumienie tego może nastąpić tylko i wyłącznie przez refleksję mądrościową (perykopa A'), która ma za obiekt tę samą wizję.

Wizja jest doświadczeniem, przekraczającym miary codziennego doświadczenia widzącego, prowadzącym do wejścia w nową rzeczywistość, nie programowaną już przez *króla* i jego *panowanie*, ale doświadczenie panowania samego Boga⁴⁴

3.1.2. Figury symboliczne, hybrydy zwierzęce i rogi, walczące między sobą, i następujące po sobie, można zrozumieć tylko wówczas, kiedy się pojmie, jaka jest łączność między zwierzęciem, królem i

---

⁴² Proponuję ten termin jako tłumaczenie terminu włoskiego: *sviluppo letterario*, zaczerpniętego z wykładów i skryptów o. Ugo Vanni. Termin ten określa proces literacki, w którym, wewnątrz dzieła literackiego, następuje stopniowy rozwój pojęcia, figury itp.

⁴³ Zob. PORTER, P.A., *Metaphors and Monsters. A Literary-Critical Study of Daniel 7 and 8*, Toronto 1983, xiv.

⁴⁴ Zobacz obecność wyrażenia *בין איִלֵי*, które ma głęboki sens, kiedy zestawia się je z serią wyrażen potocznych określających obecność nad rzeką; por. ww. 2.3.

demonem (np. Baalem). Zniszczenie i ucisk nie są już tylko doświadczeniem ziemskiego ucisku, ale walka jest doświadczeniem kosmicznym, uniwersalnym, ponieważ obejmuje całą rzeczywistość życia człowieka, zwłaszcza tego doświadczenia religijnego.

Jest to walka, której wynik jest już przesądzony i nie poprzez wysiłek zaangażowanych stron, ale przez *rękę nie ludzką*.

3.1.3: Odnowienie porządku zmiecionego poprzez uniwersalną walkę dokona się poprzez akt o naturze sądowej⁴⁵ Jest to akt sprawiedliwości, który będzie miał charakter nowego aktu stwórczego (perykopa C)⁴⁶ i jest to akt gwarantowany autorytetem samego Boga⁴⁷

Pełne zrozumienie tej rzeczywistości jest niezależne od widzącego. Dlatego też potrzebna jest dalsza obecność kogoś, kto da zrozumienie⁴⁸ W tym momencie zadaniem widzącego jest być kustoszem wizji otrzymanej (por. perykopa C’).

3.2. Wnioski hermeneutyczne

Koch kończy swój artykuł rozważaniami o charakterze hermeneutycznym⁴⁹ W swoich rozważaniach wskazuje na możliwość zastosowania w analizie wizji apokaliptycznych rezultatów badań nad przypowieściami Jezusa. Z pewnością zastosowanie tego rodzaju studium byłoby

---

⁴⁵ Wyrażnie na taki charakter wskazuje trudny do oddania, termin קִדְּוָה.

⁴⁶ Tak należy rozumieć wyrażenie „wieczór poranek”, które jest całkowicie różne od liturgicznego *poranek wieczór*. Por. dwie serie tekstów *Rdz 1,5.8.13.19.23.31* i *Kpł 6,13; 2Krn 13,11; 31,3*.

⁴⁷ Takie znaczenie należy przypisać terminowi קִדְּוָה por. w.26, który znajduje się tu w całkowicie nowym polu semantycznym.

⁴⁸ Zobacz rozdział dziewiąty, gdzie interwencja Gabriela rozpoczyna się od nawiązania do rozdziału ósmego: *Danielu, wyszedłem teraz, by ci dać całkowite zrozumienie*.

⁴⁹ Por. „Vom profetischen zum apokalyptischen Visionsbericht”, 437-440. To przejście od studium literackiego do refleksji hermeneutycznej jest tylko pozornie przygotowane przez prezentację *Semantik des Visionsteils*. Koch przedstawia w nim niektóre problemy leksykalne, nie uświadamiając sobie całości problemu związanego z kompozycją dwuczęściową i paralelną wizji. Stąd pytanie: *Was wird in V.20-22 eigentlich geklart?*, 435, może znaleźć odpowiedź w rozważaniach hermeneutycznych, o ile one będą osadzone w rzetelnej analizie tekstu i udokumentowanych związkach między pierwszą i drugą częścią wizji, a nie tylko w wysuniętych problemach leksykalnych.

Wydaje się w tym kontekście do przemyślenia termin „Deutung”, który jest przyjęty apriori (zobacz też ŚWIDERKÓWNA, A., *Rozmów o biblii ciąg dalszy*, PAN: Warszawa 1998, 189) i wymaga wyczerpującego badania literackiego nie tylko drugiej części wizji, ale i jej relacji z pierwszą częścią. Cenna w tym względzie wydaje się propozycja samego Kocha: *Was wir Deutung nennen und auf den zweiten Teil anwenden, bietet eigentlich keine Deutung, sondern verschiebt bloß die Darstellung*, 436.

interesujące, ale rodzi się wątpliwość: czy wizja apokaliptyczna jest przypowieścią?

Czy zebrany materiał literacki pozwala nam umieszczenie w „jednym worku” przypowieści i wizji apokaliptycznych?

Czy trudność spotkana przy interpretacji natury tzw. wyjaśnienia da się wyjaśnić przy pomocy reguł aplikowanych do wyjaśniania przypowieści?

Jeżeli regułą każdej egzegezy ma być rzetelne ustalenie rodzaju literackiego tekstu⁵⁰, to w takiej sytuacji droga proponowana przez Kocha, mimo różnych korzyści⁵¹, wydaje się pójściem na skróty.

Wydaje się, że droga zaproponowana w tym artykule może się stać cenną pomocą do zrozumienia, jak funkcjonuje *wizja apokaliptyczna*, o ile, do każdej pojedynczej wizji zaaplikuje się ten rodzaj analizy, pozwalając samemu tekstowi przemawiać do nas i dyktować nam reguły jego rozumienia. Rzetelne badanie znaków pozwala na głębsze zrozumienie kompozycji tekstu, przewidzianej przez jego autora. Tak zidentyfikowane znaki kompozycji stają się skuteczną pomocą w ustaleniu symetrii zachodzących w tekście i prowadzą do zrozumienia, gdzie spoczywają akcenty. Jasno pozwalają określić linie rozwoju literackiego poszczególnych figur, unikając jakiegokolwiek jednostronności.

To sam tekst, wzięty w swojej całości i jedności, staje się pierwszą zasadą hermeneutyczną, która daje wyjaśnienie wizji.

SOMMARIO

I risultati dello studio sul capitolo ottavo del Libro di Daniele si orientano soprattutto contro la tendenza d'interpretare il testo senza fare riferimento alla sua struttura, oppure di trascurare il significato della struttura per la corretta comprensione.

Dan 8 si presenta come un testo adeguatamente strutturato con gli estremi ben riscontrabili, sia dal punto di vista esterno che interno.

Grazie all'analisi dei segni a livello retorico è stata tracciata la divisione in due parti (1-14; 15-7). Allo stesso modo sono state individuate in ogni parte tre ulteriori suddivisioni: per la parte prima i vv.1-2; 3-12; 13-14 per la parte seconda i vv.15-18; 19-25, 26-27.

---

⁵⁰ Por. KO 3.

⁵¹ Por. trzy punkty na stronach 438-439, w których autor proponuje różnego rodzaju korzyści z tego rodzaju rozwiązania.

Il testo presenta dunque la seguente simmetria parallela: A B C / A' B' C'
A nostro avviso la simmetria individuata attraverso lo studio retorico del testo deve essere seriamente considerata come regola ermeneutica dell'interpretazione, insieme agli altri elementi di tipo diacronico già presenti nei diversi commentari.

Bibliografia

- CUMONT, F., „La plus ancienne géographie astrologique”, *Klio* 9(1909) 263-273
- HASSELBERGER, B., *Hoffnung in der Bedrängnis. Eine formkritische Untersuchung zu Dan 8 und 10-12*, St Ottilien 1977
- KOCH, K., „Vom profetischen zum apokalyptischen Visionsbericht”, w HELLHOLM, D., *Apocalypticism in the Mediterranean World and the Near East. Proceedings of the International Colloquium on Apocalypticism. Uppsala, August 12-17, 1979*, Mohr: Tübingen 1989, 413-446
- LÜCKE, F., *Versuch einer vollständigen Einleitung in die Offenbarung Johannis und in die gesamte apokalypitsche Litteratur*, Bonn 1832
- MEYNET, R., *L'anlyse rhétorique*, Cerf: Paris 1989
- MEYNET, R., «*E ora scrivete per voi questo canto*». *Introduzione pratica all'analisi retorica*, Roma: Edizioni Dehoniane 1996
- MEYNET, R., *Czytaliście św. Łukasza? Przewodnik, który prowadzi do spotkania*, WAM: Kraków 1998
- MEYNET, R., *Wprowadzenie do hebrajskiej retoryki biblijnej*, WAM: Kraków 2001
- NICCACCI, A., *Sintassi del verbo ebraico nella prosa biblica classica*, Franciscan Printing Press: Jerusalem 1986
- NIDITCH, S., *The Symbolic Vision Form in Biblical Tradition*, Scholars Press: Chico 1979
- PORTER, P.A., *Metaphors and Monsters. A Literary-Critical Study of Daniel 7 and 8*, Toronto 1983
- SCHÖKEL, L.A., *Manuale di poetica ebraica*, BDB: Brescia 1989
- ŚWIDERKÓWNA, A., *Rozmów o biblii ciąg dalszy* PAN: Warszawa 1998

¹ w trzecim roku królowania Baltazara **króla wizja** była widziana przeze mnie **ja Daniel** po tym, co było widziane przeze mnie poprzednio

² i **patrzyłem** w *wizji* i **w moim patrzeniu** i ja (byłem) w Suzie w warowni która (jest) w Elam i patrzyłem **w wizji** i ja byłem przed rzeką Ulaj

³ i **podniosłem oczy i patrzyłem**

a oto jeden *baran* stoi nad rzeką miał on dwa *rogi rogi* wysokie jeden wyższy od drugiego a wyższy wyrósł później

⁴ widziałem *barana* bodącego ku zachodowi północy i południu żadne ze zwierząt nie mogło ustać przed nim

i nikt nie mógł uwolnić się z jego ręki czynił jak chciał i *wzrastał*

⁵ i ja byłem uważny

i oto *koziół* szedł od zachodu po całej powierzchni ziemi i nie dotykając ziemi i *koziół* (miał) *róg* okazały między oczami

⁶ i podszedł aż do *barana* pana dwóch *rogach*

którego widziałem stojąc nad rzeką

i biegł do niego ze złością swojej siły

⁷ i widziałem go bijącego przeciw *baranowi*

i rozzłościł się na niego i uderzył *barana*

i złamał oba jego *rogi*

nie było siły w *baranie* by stać przed nim

powalił go na ziemię i podeptał go

a nie było nikogo kto by wyrwał *barana* z jego ręki

⁸ i *koziół* *urósł* niezmiernie

gdy stał się silny uległ złamaniu wielki *róg*

a wyszły cztery wspaniałe na jego miejscu ku czterem stronom świata

⁹ i z jednego z nich wyrósł jeden mniejszy

i *wzrastał* jeszcze ku południowi i ku wschodowi i ku wspaniałemu (krajowi)

¹⁰ i *wzrastał* aż do wojska niebieskiego

i stracił na ziemię część wojska i gwiazd i podeptał je

¹¹ i aż do władcy wojska *wyrósł*

mu odjął nieustającą (ofiary)

i obalił miejsce jego przybytku

¹² i wojsko zostało dane oprócz ofiary na profanację

i rzucił prawdę na ziemię i uczynił i powiodło się

¹³ i **staralem się usłyszeć** jednego *świętego* mówiącego

i powiedział jeden *święty* do tego mówiącego

dokąd ta wizja ta nieustająca (ofiara) i ta profanacja niszcząca dane

przybytek i wojsko podeptane

¹⁴ powiedział do mnie

aż do wieczorów poranków dwa tysiące trzysta

i odzyska swoje prawa *przybytek*

¹⁵ i w moim patrzeniu w wizji ja Daniel starałem się pojąć
i oto stoi przede mną ktoś o *wyglądzie* człowieka
¹⁶ i usłyszałem głos ludzki między Ulaj
i krzyknął i powiedział
Gabriele wyjaśnij temu to *widzenie*
¹⁷ i podszedł do mnie
i gdy się zbliżał przeraziłem się i padłem na moją twarz
i powiedział do mnie
zrozum synu człowieczy że na czas końca ta *wizja*
¹⁸ i gdy on rozmawiał ze mną zasnąłem moją twarzą ku ziemi
i dotknął mnie i postawił mnie na nogi
¹⁹ i powiedział
oto ja daję ci poznać co ma nastąpić przy końcu gniewu
bo (jest to) na ustalony czas końca

²⁰ *baran* którego widziałeś pan *rogów* królowie Medii i Persji
²¹ *koziół* demon król Grecji
i wielki *rog* który (jest) między jego oczami król pierwszy
²² ten złamany i wyrastające cztery *rogi* na jego miejsce
cztery królestwa z narodu powstaną i bez mocy jego
²³ i po ich panowaniu gdy dopełnią swej miary występni
powstanie król okrutnym w obliczu i zdolny rozumieć tajemnice
²⁴ i wzrośnie jego moc ale nie dzięki własnej sile
i cudowne dzieła zniszczy i powiedzie się
i będzie działał i zniszczy potężnych i naród świętych
²⁵ oprócz jego przebiegłości także powiedzie się kłamstwo w jego rękę
w swoim sercu *wzrośnie* i z powodzeniem zniszczy wielu
i ponad przywódcę przywódców powstanie lecz bez ręki zostanie złamany

²⁶ to *widzenie* o wieczorze i poranku które było powiedziane (jest) prawdziwe ono
i ty jednak ukryj *wizję* bo (jest) na dni odległe
²⁷ i ja Daniel stałem się niemocny i chorowałem przez *wiele* dni
i powstałem i załatwiałem sprawy **króla**
byłem jednak zniszczony z powodu *widzenia* i nie było kogoś kto mógłby wyjaśnić